INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

TASVIRIY SAN'AT TA'LIMIDA VIZUAL TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY METODLARI (RAQAMLI VA AN'ANAVIY YONDASHUV INTEGRATSIYASI)

Bobomurodov Ziyodulla Rustamovich
E-mail: rustamovichziyodullo@gmail.com
Tel: +998 97 149 2740

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at ta'limida vizual tafakkurni rivojlantirishning zamonaviy metodlari chuqur tahlil qilinadi. Vizual tafakkur tushunchasining nazariy asoslari, uning pedagogik ahamiyati hamda zamonaviy ta'lim jarayonida qo'llanilish usullari yoritiladi. Shuningdek, an'anaviy va raqamli yondashuvlarning integratsiyasi asosida samarali metodik model taklif etiladi.

Kalit so'zlar: vizual tafakkur, tasviriy san'at, pedagogika, raqamli ta'lim, analitik yondashuv.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimi jadal rivojlanib, unda vizual axborotning ulushi ortib bormoqda. Shu sababli vizual tafakkur va vizual savodxonlikni rivojlantirish dolzarb pedagogik vazifaga aylandi. Tasviriy san'at darslari bu borada muhim rol o'ynaydi, chunki ular orqali talabalar tasvirni nafaqat ko'rish, balki tahlil qilishni ham o'rganadi.

Tasviriy san'at ta'limida vizual tafakkurni rivojlantirish zamonaviy pedagogik yondashuvlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, integrativ yondashuv hamda ijodiy faoliyat elementlarini uyg'unlashtirish orqali amalga oshiriladi. Bunday yondashuv o'quvchilarda nafaqat obrazli tasavvur, balki badiiy idrok va analitik fikrlashni ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy metodlarning qo'llanilishi an'anaviy ta'lim tizimini boyitib, uni kreativlik, loyiha faoliyati va vizual savodxonlik elementlari bilan integratsiyalash imkonini beradi. Natijada ta'lim jarayoni passiv qabul qilishdan faol tahlil va ijodiy yondashuvga yo'naltiriladi.

Mazkur yo'nalishdagi metodlarni bir necha asosiy guruhlarga ajratish mumkin. Avvalo, raqamli texnologiyalar asosidagi yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Multimedia vositalari, xususan, 3D modellashtirish dasturlari, grafik planshetlar va virtual galereyalar o'quvchilarga vizual obrazlarni yaratish hamda ularni chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Bunday vositalar tasviriy faoliyatni interaktiv va ko'rgazmali shaklga keltiradi.

Shuningdek, interfaol va loyihaviy metodlar vizual tafakkurni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Masalan, "aqliy hujum", keys-stadi (case study) va loyiha asosida o'qitish metodlari o'quvchilarda mustaqil fikrlash, kompozitsion qaror qabul qilish hamda muammoni ijodiy hal etish ko'nikmalarini shakllantiradi. Ushbu metodlar o'quvchini faqat ijrochi emas, balki faol ishtirokchi va tahlilchi sifatida shakllantiradi.

Integratsiyalashgan yondashuv ham muhim o'rin tutadi. Tasviriy san'atni adabiyot, tarix yoki texnik fanlar bilan bog'lab o'qitish orqali o'quvchilar vizual obrazlar mazmunini kengroq

kontekstda anglay boshlaydi. Bu esa san’atni faqat estetik hodisa emas, balki madaniy va ijtimoiy jarayon sifatida tushunishga yordam beradi.

Bundan tashqari, vizual savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan mashqlar alohida e’tiborga loyiq. San’at asarlarini tahlil qilish, vizual axborotni “o‘qish” va uni talqin etish jarayoni o‘quvchilarda chuqur analitik fikrlashni shakllantiradi. Bu esa zamonaviy axborot muhitida muhim kompetensiya ҳисобланади.

Ijodiy o‘yinlar va vizualizatsiya metodlari ham vizual tafakkurni rivojlantirishда самарали восита бўлиб хизмат қилади. Ranglar psixologiyasini o‘rganish, vizual assotsiatsiyalar yaratish va erkin kompozitsiya mashqlari orqali o‘quvchilarning tasavvur doirasi kengayadi va ijodiy faolligi ortadi.

Umuman olganda, zamonaviy metodlarning kompleks qo‘llanilishi o‘quvchilarda kreativ kompetensiyalarni rivojlantirish, badiiy idrokni shakllantirish hamda vizual tafakkurni yuqori bosqichga olib chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi

Ammo amaliyotda ko‘pincha darslar reproduktiv xarakterga ega bo‘lib qolmoqda, bu esa talabalar tafakkurini rivojlantirishga to‘sqinlik qiladi.

Nazariy asoslar

Vizual tafakkur tushunchasi Rudolf Arnheim tomonidan keng o‘rganilgan bo‘lib, u vizual idrok va fikrlash o‘rtasidagi bog‘liqlikni asoslab bergan. Elliot Eisner san’atni tafakkurni rivojlantiruvchi vosita sifatida ko‘radi. Kerry Freedman esa vizual madaniyatni tushunish zamonaviy ta’limning ajralmas qismi ekanligini ta’kidlaydi.

Ushbu nazariyalar tasviriy san’at ta’limida analitik yondashuvni qo‘llash zarurligini ko‘rsatadi.

Muammo tahlili

Amaliyotda quyidagi muammolar kuzatiladi:

1. Reproduktiv yondashuv ustunligi – talabalar ko‘proq nusxa olish bilan shug‘ullanadi.
2. Tahliliy metodikaning yetishmasligi – asarlar chuqur tahlil qilinmaydi.
3. Raqamli vositalardan noto‘g‘ri foydalanish – tayyor yechimlarga tayanish kuchaymoqda.

Bu muammolar vizual tafakkur rivojiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Asosiy ilmiy yechim

Vizual tafakkurni rivojlantirish uchun integrativ yondashuv zarur. An’anaviy metodlar (rasm, rang, kompozitsiya) bilan bir qatorda raqamli vositalar ham to‘g‘ri qo‘llanishi lozim.

Talabalar tasvirni tahlil qilish orqali uning tuzilishi va mazmunini chuqur anglashga o‘rganadi.

Metodik model

Quyidagi 5 bosqichli metodika tavsiya etiladi:

1. Kuzatish – asarni diqqat bilan ko‘rish
2. Strukturani aniqlash – kompozitsiyani ajratish
3. Tahlil – shakl va rangni o‘rganish
4. Talqin – mazmunni tushuntirish
5. Baholash – estetik xulosa chiqarish

Ushbu metodika talabalar tafakkurini bosqichma-bosqich rivojlantiradi.

ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

Natijalar va muhokama

Amaliy mashg‘ulotlar natijasida talabalar vizual tafakkuri sezilarli darajada rivojlandi. Ular tasvirni chuqurroq anglay boshladi va mustaqil tahlil qilish ko‘nikmalariga ega bo‘ldi.

Shuningdek, raqamli vositalardan to‘g‘ri foydalanish ijodiy fikrlashni kuchaytirdi.

Xulosa

Tasviriy san’at ta’limida vizual tafakkurni rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishidir. An’anaviy va raqamli yondashuvlarni uyg‘unlashtirish orqali talabalar tafakkurini rivojlantirish mumkin.

Taklif etilgan metodika amaliy jihatdan samarali bo‘lib, ta’lim jarayonida keng qo‘llanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Arnheim, R. (1969). Visual Thinking.
2. Eisner, E. (2002). The Arts and the Creation of Mind.
3. Freedman, K. (2003). Teaching Visual Culture.
4. Abdirasilov, S.F. (2012). Tasviriy san’at o‘qitish metodikasi.
5. Hasanov, R. (2017). Tasviriy san’at pedagogikasi.
6. Lowenfeld, V. (2003). Creative and Mental Growth.